



POSTVERITAT I TRIA DE SOCIETAT

La tesi de la substantivitat de la veritat va entrar en crisi amb la sociologia i l'antropologia cultural a finals del segle XIX, va ser proclamada per Nietzsche i es va convertir en "sentit comú" de les ciències socials a partir de 1968. Tesis com la "correcció política" i la imposició del "dret a la diferència" en les societats liberals van acabar d'imposar un relativisme radical en les ciències socials. El relativisme cultural ha esdevingut cada cop més una "tria de societat", una característica implícita de les societats liberals il·lustrades. Tant li fa si Voltaire i Diderot mai van defensar el "tot s'hi val" en teoria del coneixement. O si per a les Llums la crítica era impensable sense anar acompanyada de la idea de progrés.

Una de les característiques més típiques de les dictadures i del totalitarisme polític ha estat la seva aferrissada lluita contra la veritat. Es tractava de negar-la o d'amagar-la, perquè hi havia el perill que es complís la vella afirmació paulina segons la qual: "la veritat us farà lliures". Curiosament, una de les conseqüències secundàries del moviment del Maig del 68 fou també la lluita cultural contra el concepte de "veritat" substantiva, representada per la ciència, que tradicionalment era considerat el nucli mateix del programa de les Llums. Una curiosa aplicació del igualitarisme radical a l'anàlisi lingüística, a les relacions social i a l'estudi de les produccions culturals desenvolupada en el post-68 considerava altament sospitosa, i fins i tot "perillosa", qualsevol "veritat" substantiva. Es demanava el reconeixement en igualtat de condicions de tots els punts de vista, especialment si aquests provenien de grups socialment marginats o minoritzats. Així nocions cardinals de la modernitat (la "racionalitat", la "ciència", la "gramàtica", etc.) van ser sotmeses a una crítica erosiva que exigia el reconeixement de la multiplicitats de punts de vista.

Entre els qui han analitzat la postveritat una de les preguntes més repetides és la de "quanta veritat podem suportar?" És potser la postveritat una resposta a la nostra incapacitat (incapacitat de societats riques i cultes) per acceptar la complexitat del món? Hem triat viure "contents i enganyats" perquè la realitat/veritat no ens agrada? Simplement: ens fa por viure en la veritat que produeix monstres: xoc de civilitzacions, guerres, misèria, canvi climàtic...? Seria una nova versió de "la por a la llibertat" que ja va denunciar Erich Fromm al seu moment (1941)? La postveritat vindria a significar que la societat ha decidit lliurement no ser lliure.

Així els productors de la veritat indesitjable (la premsa, les ONG's, els grups de marginats pel sistema) simplement han de ser silenciats, caigui qui caigui. Potser per a l'estudi de la postveritat caldria convocar l'espectre de Friedrich Nietzsche i el seu famós "No hi ha fets sinó només

interpretacions" (Fragments pòstums, 7 [60], finals de 1886-primavera de 1887) per preguntar-li si aquesta posició és sostenible,

El concepte de "postveritat" deriva en bona manera d'una frase de la portaveu i cap de campanya del president Donald Trump Kellyanne Conway que al gener del 2017 va usar l'expressió "fets alternatius" per referir-se a la seva afirmació (empíricament falsa) segons la qual havia assistit més gent a la proclamació de Trump com a president a Washington que a la de Barak Obama quatre anys abans. De fet, l'expressió "fets alternatius" afirma que hi ha fets. Hi ha només intuïcions, suposicions que coneixem o valorar, fets que són alternatius als nostres. En cap moment Kellyanne Conway suggereix que un (i el mateix) fet pugui tolerar interpretacions alternatives, cosa que seria bona per al debat democràtic i la llibertat d'expressió), i molt menys encara tampoc diu que els fets són opinables o dels fets només que només en coneixem interpretacions. El que l'expressió "fets alternatius" significa és que ha altres fets, fets només coneguts pels mestres del món, i que això és normal. El concepte de "fet alternatiu" no deriva de cap relativisme, sinó d'un dogmatisme brut. És el poder qui té les claus dels fets alternatius.

Cal subratllar, a més, que la fórmula nietzscheana "no hi ha fets" no significa que no hi hagi res donat, o que el que apareix no és res. Al contrari, segons Nietzsche l'aparença és plena, generosa, superabundant; sempre sobrepassa els límits del que podem entendre. En canvi, en la postveritat el que trobem és la impossibilitat del dir, el soroll com a condició insuperable i insignificant del real.